

21 MEI 2011

**MEMORANDUM
VOOR DE REDDING VAN
HET MIDDELEEUSE
SCHEEPVAARTKANAAL
DE LIEVE**

**Steun dit memorandum en stuur ons een berichtje via
secr@watererfgoed.be !**

1. De Lieve, topstuk van het Vlaamse watererfgoed

De Lieve is een middeleeuws scheepvaartkanaal van 45 km tussen Gent en Damme, gegraven tussen 1251 en 1269.

Vanuit diverse perspectieven is De Lieve te beschouwen als een **topstuk van de historische Vlaamse waterwegeninfrastructuur**.

Internationaal perspectief

De Lieve is **een van de oudste bewaarde scheepvaartkanalen van Europa**. Het werd gegraven in een tijdperk van grote stedelijke economische ontwikkeling en i.h.b. in een bloeitijd van de Vlaamse stedelijke economie. Het graven van de Lieve was een reusachtige waterbouwkundige onderneming en een zeer zware investering.

De Lieve **verbond twee van de belangrijkste economische centra van Europa**. Gent is van bij zijn ontstaan een havenplaats geweest en telde in de dertiende eeuw al ca. 60.000 inwoners. Daarmee was het één van de grootste steden van Europa. Damme was de voorhaven van Brugge, één van de belangrijkste Europese haven- en handelsplaatsen van die tijd.

De Lieve is een voorbeeld van een **pril technisch kanaalconcept** met rabotten (keersluizen), dus zonder sluizen met schutkolken. De Lieve is ook interessant als een vroeg voorbeeld van kanalisering van natuurlijke waterlopen en van verbindingen tussen stroombekkens.

Vlaams perspectief

De Lieve is een schitterende getuige van de eeuwenlange wedijver tussen de Vlaamse havensteden en in het bijzonder van het **streven van Gent om naast Brugge en Antwerpen een eigen verbinding met de zee te hebben**. Een

gelijkaardig oud en lang scheepvaartkanaal is allicht nergens anders in Vlaanderen te vinden.

Het belang van de Lieve is des te groter nu Gent zowel als Brugge en Antwerpen tot op heden havens van internationaal belang zijn en Vlaanderen nog steeds één van de belangrijkste havenlanden ter wereld is. **De Lieve is een essentiële component van de rijke Vlaamse haventraditie.**

De Lieve werd volledig gebouwd, gefinancierd en beheerd door de Stad Gent, tot ver buiten haar stedelijk grondgebied. Een analoge toestand onstond veel later bijv. met de aanleg van de Vaart Brussel-Willebroek. Ook het historische beheersstatuut van De Lieve is dus erg bijzonder.

Aanvankelijk liep De Lieve naar Aardenburg in Nederland. Daaraan herinneren nog toponiemen. Ook vanuit dat perspectief heeft De Lieve heden een internationale betekenis en potentieel.

Lokaal perspectief

De Gentse Lieve heeft op de ontwikkeling van haar oevergemeenten een grote impact gehad.

Wat de Gentse havengeschiedenis betreft moet de aanleg van de Lieve worden gesitueerd in een tot heden doorlopende opeenvolging van alternatieve, steeds verbeterde vaarverbindingen (Schelde, Lieve, Sassevaart, Kanaal Gent-Brugge, Kanaal Gent-Terneuzen met verschillende uitbreidingen).

De Lieve had ook een grote economische impact op plaatsen als Eeklo, dat een eigen vaart tot aan de Lieve aanlegde.

Het beheer van de Lieve en de relaties tussen de Stad Gent en diverse oevergemeenten kenden talloze wederwaardigheden.

Langsheen de Lieve zijn talrijke natuurelementen, monumenten (o.m. het Rabot, sluizen te Damme) en toponiemen bewaard.

De geschiedenis van De Lieve is rijk gedocumenteerd met archiefmateriaal.

2. Bedreigingen en kansen

De Lieve is nauwelijks beschermd en is **acuut bedreigd** door:

- Verdwijning of verminking door verlanding, demping, bebouwing en/of industrialisering
- Verbreding van het Schipdonkkanaal
- Verdere versnippering van het gabariet en de beheersstatuut
- Plaatselijke vervuiling van de waterloop en omliggende terreinen (inz. te Wondelgem)

- Gebrek aan belangstelling van bevoegde overheden ingevolge verspreiding over provinciale en gemeentelijke grondgebieden.

Een eerdere vraag om bescherming van de vereniging 't Zwin Rechteroever Damme werd door de Provincie West-Vlaanderen afgewezen bij brief van 13 februari 2002. In een brief van 28 maart 2002 kondigde Vlaams Minister Paul Van Grembergen een nadere evaluatie aan. Gegevens over het resultaat daarvan zijn niet bekend.

In de *Maatschappelijke impactstudie voor de ontsluiting van de Vlaamse kusthavens*, in 2001 in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap uitgevoerd door Technum, IMDC en Tractebel, wordt aan de erfgoedwaarde van De Lieve voorbijgegaan.

Een bescherming van De Lieve biedt **talrijke kansen**:

- Valorisatie van de integrale Lieve als toeristische en recreatieve trekpleister (fietsen, wandelen, horeca, ...)
- Valorisatie als vaarweg (pleziervaart en varende erfgoed)
- Valorisatie van de omgeving (oude huizen, trekwegen, ...)
- Restauratie of reconstructie van historische infrastructuur (bruggen, rabotten, trekwegen, ...)
- Bouw en exploitatie van een replica van een Lieveschuit
- Valorisatie van de natuurwaarden
- Valorisatie in het raam van haven- en scheepvaartpromotie
- Programmatie van scheepvaart-, haven- en erfgoedevenementen
- Verder historisch onderzoek en publicaties
- Combinatie met aanverwante projecten (bijv. onderzoek, museale exploitatie en bouw van een replica van de Doelse Koggen).

3. Standpunt en noodzakelijke acties

De **onverwijld en integrale bescherming van De Lieve** dringt zich op in het licht van:

- de unieke betekenis van De Lieve als relict van de middeleeuwse waterwegenbouw, als eerste verbinding tussen de internationale middeleeuwse havencentra Gent, Damme en Brugge en als prille vaarverbinding van de Gentse haven
- de grote historische impact op de Oost- en West-Vlaamse oeverlokaliteiten
- de groeiende aandacht voor en investeringen in watererfgoed, waaronder de gerelateerde projecten rond de Doelse Koggen en de Gentse Barge
- de groeiende belangstelling voor pleziervaart en waterrecreatie (o.m. bij de Vlaamse Overheid en de Stad Gent)
- de acute bedreigingen waaraan De Lieve blootstaat
- het grote en gevarieerde potentieel van de Lieve op toeristisch, recreatief, erfgoedbeheersmatig, scheepvaart- en havenbeleidsmatig en ecologisch gebied en de combineerbaarheid met aanverwante (water)erfgoedprojecten.

Van uiterst groot belang is een erfgoedbeleidsmatige benadering van De Lieve als een **samenhangend, provincie- en gemeentegrensoverschrijdend geheel**. Deze is alleen mogelijk door **maatregelen op Vlaams niveau**.

Indien het Schipdonkkanaal zou worden verbreed voor containervaart, dient dit gepaard te gaan met maatregelen en investeringen om De Lieve te vrijwaren en te valoriseren.

Concreet zijn nu **de volgende acties dringend noodzakelijk**:

- Integrale juridische bescherming (als monument, landschap of ankerplaats)
- Onteigening en herstel van de waterloop waar nodig
- Sanering waar nodig
- Opstelling van een valorisatieplan
- Integratie en implementatie van de getroffen maatregelen in ruimtelijke structuurplannen, plannen van aanleg, milieu-effectrapporten, ...
- Verder wetenschappelijk onderzoek (o.m. van historische scheepstypes)
- Onderzoek van de mogelijkheid een replica van een Lieveschuit te bouwen.

Steun dit memorandum en stuur ons een berichtje via secr@watererfgoed.be !

Watererfgoed Vlaanderen verenigt en verdedigt al het nat en droog watererfgoed in Vlaanderen (meer dan 80 organisaties actief rond historische schepen, scheepvaart- en havenmusea, watermonumenten, watertradities, -kunst en -cultuur, toeristische en commerciële dienstverleners i.v.m. watererfgoed, experts, onderzoekers en liefhebbers). De koepel ijvert voor het behoud en de valorisatie van alle watererfgoed in Vlaanderen, voor de versterking van het waterbewustzijn van de Vlaming en voor de internationale uitstraling van Vlaanderen als baken van scheepvaart-, haven- en watercultuur.
vzw Watererfgoed Vlaanderen – kantoren: Emiel Banningstraat 21-25, 2000 Antwerpen, www.watererfgoed.be, secr@watererfgoed.be, +32 3 238 67 14